

Inhoud

Bij de tweede druk 7

Lijst van gebruikte afkortingen 8

Inleiding 9

- 1 Uitspraak en spelling 11
- 2 Zelfstandige naamwoorden 24
- 3 Bijvoeglijke naamwoorden 32
- 4 Bijwoorden 42
- 5 Telwoorden 48
- 6 Voornaamwoorden 50
- 7 Werkwoorden 63
- 8 Voegwoorden 87
- 9 Voorzetsels 89
- 10 Woordorde 95

Aanhangsel 101

Oefenmateriaal 102

Uitwerking van de oefeningen 112

Moderna Texter — Moderne teksten 122

Lijst van sterke en onregelmatige werkwoorden 130

Woordenlijsten 134

Zweeds – Nederlands 135

Nederlands – Zweeds 160

Register 185

Bij de tweede druk

Bij de voorbereiding van deze druk heb ik van vakgenoten en deskundige gebruikers kritische opmerkingen en suggesties mogen ontvangen, waarvoor mijn oprechte dank, o.a. van:
professor Viktor Claes, Antwerpen
fil. mag. Elisabeth Schönbeck-Salzer, Groningen
drs. Hanneke Westra-Lankamp, Groningen
drs. Irene Meeuws, Nijmegen
Marijke Visser, Nijmegen

RAGNHILD TEN CATE-SILFWERBRAND
Driebergen - Rijsenburg

Bij de vijfde druk

De vijfde druk is ongewijzigd ten opzichte van de vorige druk. Slechts de titel is veranderd: de eerste vier drukken verschenen onder de titel *Zweedse spraakkunst voor iedereen*. Deze nieuwe druk heeft als titel *Grammatica Zweeds*.

De uitgeefster

Lijst van gebruikte afkortingen

aanw. vnw	aanwijzend voornaamwoord
bep. aank. vnw	bepaling aankondigend voornaamwoord
betr. vnw	betrekkelijk voornaamwoord
bez. vnw	bezittelijk voornaamwoord
bn	bijvoeglijk naamwoord
bw	bijwoord
geb. wijs	gebiedende wijs
lw	lidwoord
mv	meervoud
onbep. wijs	onbepaalde wijs
o.t.t.	onvoltooid tegenwoordige tijd
o.v.t.	onvoltooid verleden tijd
pers. vnw	persoonlijk voornaamwoord
teg. dw	tegenwoordig deelwoord
verl. dw	verleden deelwoord
verl. toek. t.	verleden toekomstige tijd
vgw	voegwoord
vr. vnw	vragend voornaamwoord
v.t.t.	voltooid tegenwoordige tijd
v.v.t.	voltooid verleden tijd
vz	voorzetsel
ww	werkwoord
zn	zelfstandig naamwoord

Inleiding

Omstreeks 1000 n.Chr. werd in de Scandinavische landen nog overal dezelfde taal gesproken. Als afzonderlijke taal is het Zweeds dus niet ouder dan ongeveer 1000 jaar. Het gevolg van het ontstaan der Scandinavische talen uit dezelfde oertaal is dat zij alle ook hetzelfde grammaticale systeem bezitten: woordverbuiging, syntaxis enz. zijn bij het Zweeds, Deens en Noors in principe gelijk. Dit geldt ook voor het bepaald lidwoord dat in alle drie deze talen achter het zelfstandig naamwoord wordt aangehecht en voor de speciale lijdende vormen op -s van het werkwoord. Eveneens is in alle drie talen – respectievelijk in 1945, 1900 en 1892 – de meervoudsvorm in de werkwoordsvervoeging afgeschaft.

Ook de woordvorming (samenkoppeling, samenstelling en afleiding) is bij deze talen in grote trekken eender. Een groot deel van de algemeen gangbare woordenschat is nog steeds gemeenschappelijk en ook de vakterminologie vertoont veel punten van overeenkomst hetgeen te danken is aan de grote mate van samenwerking tussen de Noordse landen in vele vakgebieden. Zelfs ontstaat er zo langzamerhand een zekere eenheid in de spelling, getuige de **å** die, na in 1526 door een Zweedse drukker te zijn uitgevonden ter vervanging van de dubbele, als o uitgesproken aa, in 1917 in Noorwegen en in 1948 in Denemarken met gelijke functie aan het alfabet werd toegevoegd.

Toch bestaan er ook belangrijke verschillen tussen de Scandinavische talen. Met name is dit het geval in de uitspraak die een steeds grotere divergentie gaat vertonen. In de spelling die conservatiever is dan de uitspraak, is dit slechts tot op zekere hoogte merkbaar hetgeen tot gevolg heeft dat de Scandinavische volkeren elkanders talen wel met geringe moeite kunnen lezen, maar bij het verstaan van elkanders spreektaal voor moeilijkheden komen te staan.

Dit moge blijken uit enige voorbeelden:

– De Deense taal heeft na klinkers 'glijders' (d[ð], g[ɣ]) waar Zweeds en Noors 'ploffers' (d, g, k, t) hebben. Zo staat naast Deens **gade** [gɑ:ðə] (straat) in het Zweeds **gata** [gɑ:ta] en in het Noors **gate** [gɑ:tə].

– In het Zweeds kunnen **a**, **e**, en **o** als onbeklemtoonde eindklinkers optreden, terwijl men hier in de beide andere talen meestal een e [ə] vindt. Zodoende heeft men in het Zweeds **gata**, meervoud **gator**, in het Deens **gade**, **gader** en in het Noors **gate**, **gater**.

– Het Deens kent vele tweeklanken, het Noors slechts een

gering aantal en in het Zweeds – afgezien van het dialect in het oorspronkelijk Deense Skåne – ontbreken ze helemaal. In de spelling is dit verschil in vele gevallen niet aanwezig.

– In het Zweeds en het Noors zijn **g**, **k** en **sk** vóór palatale klinkers gepalataliseerd, in het Deens echter niet. Zo zegt men in het Zweeds **köpa** [çø:pa] (kopen) en **skepp** [ʃep] (schip), in het Noors **kjöpe** en **skip** [ʃip], maar in het Deens **købe** [kø:pe] en **skib** [skip].

– In het muzikaal accent kent het Deens alleen een dalende, het Zweeds en Noors een dalende en een dalend-stijgende woordmelodie. Daarentegen bezit het Deens zijn 'stoot' die verwant is aan de Duitse 'Kehlkopfverschlusslaut'. Deze zogenaamde 'prosodische verschijnselen' veroorzaken een eigenaardige akoestische indruk: de Denen vinden dat het Zweeds en Noors tengevolge van de voortdurend veranderende toonhoogte altijd wat verwonderd, wat vragend klinkt, terwijl voor Zweden het Deens tengevolge van de 'stoot' altijd wat abrupt klinkt.

Een puristische taal is het Zweeds allerminst. Het is doorspekt met leenwoorden, onder meer uit het Nederduits, Hoogduits, Frans, Engels, en Amerikaans. Tegenwoordig laat men die leenwoorden vaak hun buitenlandse spelling behouden, terwijl ze voordien meestal werden verzweedst.

Het is kenmerkend voor het moderne Zweeds dat de spreektaal steeds meer de norm wordt voor de schrijftaal die daardoor minder stijf wordt. De lange onder invloed van het Latijn ontstane volzinnen zijn verdwenen. De zinnen zijn nu kort en eenvoudig van bouw. Het zijn de kranten die normgevend zijn geweest zowel voor de spelling, de stijl en de syntaxis, als vooral ook voor de woordkeus. Vele woorden uit de spreektaal zijn op die manier in de geschreven taal overgegaan. De ontwikkeling van de Zweedse taal is volop in beweging.

1 Uitspraak en spelling

§1 Het alfabet

a	[ɑ:]	p	[pe:]
b	[be:]	q	[ku:]
c	[se:]	r	[ɛr]
d	[de:]	s	[ɛs]
e	[e:]	t	[te:]
f	[ɛf]	u	[u:]
g	[ge:]	v	[ve:]
h	[hɑ:]	w	[dubelve:]
i	[i:]	x	[ɛks]
j	[ji:]	y	[y:]
k	[kɑ:]	z	[sɛ:ta]
l	[ɛl]	å	[ɑ:]
m	[ɛm]	ä	[ɛ:]
n	[ɛn]	ö	[ø:]
o	[ω:]		

In modern Zweeds worden **q** en **w** alleen gebruikt in eigenamen en een enkele maal ook in leenwoorden.

§2 Klinkers

A Kwaliteit: Het Zweeds onderscheidt harde klinkers **a o u å** en zachte klinkers **e i y ä ö**.

Dit is van belang voor de uitspraak van **g k** en **sk** als deze aan een klinker voorafgaan (zie §6).

B Kwantiteit: Alle Zweedse klinkers kunnen lang (d.w.z. langer dan de Nederlandse klinkers) en kort zijn.

Lange klinkers komen alleen in beklemtoonde lettergrepen voor

– als eindklinker van eenlettergrepige woorden

⇒ ja ja nu nu sko schoen

– als klinker in lettergrepen gevolgd door niet meer dan één medeklinker

⇒ bok boek hus huis
glas glas tala spreken

Korte klinkers kunnen ook in beklemtoonde lettergrepen voorkomen; zij worden dan door meer dan één medeklinker gevolgd

⇒ **arm** arm **buss** bus **film** film

Uitzonderingen

– Speciaal aan het eind van eenlettergrepige woorden is voor niet verdubbelde **m** en **n** de voorafgaande klinker soms toch kort

⇒ dom	oordeel, vonnis	vem	wie
hem	tehuis	den	de
rim	rijm	han	hij
rum	kamer	hon	zij
som	die	man	man
ström	stroom	vän	vriend
glöm	vergeet		
tweelettergrepig		ungdom	jeugd

Bij sommige van deze woorden worden **m** en **n** verdubbeld wanneer zij tussen klinkers komen te staan (bijv. door toevoeging van het lidwoord)

⇒ hemmet	het tehuis	mannen	de man
rimmet	het rijm	vänner	de vriend
rummet	de kamer	denna	deze
strömman	stromen		

behalve o.a. **domen** het vonnis **döma** oordelen
ungdomen de jeugd

– Een klinker gevolgd door **j** is steeds kort

⇒ **böja** buigen **nej** neen **skoj** pret

– In de samengestelde en vervoegde vormen van woorden met lange klinker bestaat de neiging tot klinkerverkorting

⇒ hav [hɑ:v]	zee	köpa [çø:pa]	kopen
havsbad [hɑfsbɑ:d]	zeepad	köpte [çøpte]	

Een vaste regel voor dergelijke gevallen is niet te geven.

– Vóór **rd rl rn** is de klinker lang, vóór **rt** meestal kort (zie §10).

C Tweeklanken: In het Zweeds versmelten twee naast elkaar staande klinkers nooit tot een echte tweeklank. Waar een dergelijke volgorde in leenwoorden voorkomt worden beide klinkers steeds afzonderlijk uitgesproken met dien verstande dat in de spreektaal de tweede klinker meestal nauwelijks te horen is of tot een medeklinker wordt.

Leenwoorden uit het Latijn en Grieks

- au **automat** [autɔmə:t/atɔmə:t] **augusti** [au'gusti/a'gusti]
- eu **Europa** [eurɔ:pa/erɔ:pa]

maar

- ⇒ **reumatism** [revma'tism/røma'tism]
- propedeutisk** [prɔpe'devtisk]

Leenwoorden uit het Frans

- au **chaufför** [ʃɔfœ:r]
- oi **trottoar** [trɔtɔɑ:r]

§3 Uitspraak van de harde klinkers

a lang [ɑ:] als in Nederlands 'kam', maar iets langer aangehouden

- ⇒ **dag** [dɑ:g] dag **glas** [glɑ:s] glas **par** [pɑ:r] paar

a kort [a] als in Nederlands 'vader', maar iets korter aangehouden

- ⇒ **arm** [arm] arm **hatt** [hat] hoed **kaffe** [kaffə] koffie

o lang (ɔ:) als in Nederlands 'boer'

- ⇒ **bok** [bɔ:k] boek **stol** [stɔ:l] stoel **stor** [stɔ:r] groot

- in de uitgang **-on**:

- ⇒ **nation** [nafɔ:n] natie **person** [perfɔ:n] persoon

- in het voorvoegsel **o-**:

- ⇒ **orlig** [ɔ:rɔ:lig] onrustig

- in de meervoudsvormen van woorden als

- ⇒ **professor** [prɔfesɔr], **professorer** [prɔfesɔ:rer] professor
- motor** [mɔ:tɔr], **motorer** [mɔtɔ:rer] motor

o kort [ɔ] als in Nederlands 'droef'

- ⇒ **blomma** [blɔma] bloem **hon** [hɔn] zij
- dom** [dɔm] vonnis **ost** [ɔst] kaas

- in de meervoudsuitgang **-or**:

- ⇒ **blommor** [blɔmɔr]

u lang [u:] dit is een specifiek Zweedse klank die ongeveer wordt uitgesproken als in Nederlands 'fuut'

- ⇒ **du** [du:] je **ful** [fu:l] lelijk **hus** [hu:s] huis

u kort [u] als in Nederlands 'dubbeltje'

⇒ **full** [ful] vol **buss** [bus] bus **tunn** [tun] dun

å lang [ɑ:] als in Nederlands 'sonoor'

⇒ **båt** [bɑ:t] boot **två** [tvɑ:] twee
måne [mɑ:nə] maan

å kort [ɔ] als in Nederlands 'kort'

⇒ **hålla** [hɑla] houden **måste** [mɑstə] moest
lång [lɑŋ] lang

NB Soms wordt **å** geschreven als **o**

⇒ **doktor** [dɑktɔr] dokter **kopp** [kɑp] kop
komma [kɑmɑ] komen

§4 Uitspraak van de zachte klinkers

e lang [e:] als in Nederlands 'zee'

⇒ **bred** [bre:d] breed **resa** [re:sa] reis
brev [bre:v] brief

e kort [ɛ] als in Nederlands 'best'

⇒ **den** [dɛn] de **penna** [pɛnɑ] pen
ett [ɛt] een **svensk** [svɛnsk] Zweeds

[ə] als de onbeklemtoonde 'e' in Nederlands 'gave'

⇒ **fågel** [fɑ:gəl] vogel **pojke** [pɔjke] jongen

i lang [i:] als in Nederlands 'bier'

⇒ **bil** [bi:l] auto **fin** [fi:n] fijn **vi** [vi:] wij

i kort [i] als in Nederlands 'niet'

⇒ **film** [film] film **inte** [intə] niet **viss** [vis] zeker

y lang [y:] tussen **u** en **i** als in 'suja'

⇒ **dyr** [dy:r] duur **ny** [ny:] nieuw **sy** [sy:] naaien

y kort [y] als in Duits 'füllen'

⇒ **cykel** [sykəl] fiets **syster** [systər] zuster
nyckel [nykəl] sleutel

ä voor medeklinkers behalve **r**

lang [ɛ:] als in Frans 'fête'

⇒ **näsa** [nɛ:sɑ] neus **trääd** [trɛ:d] boom

kort [ɛ] als in Nederlands 'best'

⇒ **bäst** [bɛst] best **vägg** [vɛg] wand **äpple** [ɛplɔ] appel

ä voor **r**

lang [æ:] als in Frans 'père'

⇒ **där** [dæ:r] daar **här** [hæ:r] hier **lära** [læ:ra] leren

kort [æ] als in Nederlands 'merg'

⇒ **märka** [mæ:kɑ] merken **värre** [væ:rɔ] erger

in beide gevallen wordt **ä** soms als **e** geschreven

⇒ **erbjuda** [æ:rbjuda] aanbieden **herr** [hæ:r] heer

ö voor medeklinkers behalve **r**

lang [ø:] als in Nederlands 'sneuelen'

⇒ **hög** [hø:g] hoog **snö** [snø:] sneeuw **öga** [ø:ga] oog

kort [ö] als in Duits 'öffnen'

⇒ **fönster** [fönster] raam **höst** [höst] herfst
öppen [öpən] open

ö voor **r**

lang [œ:] als in Frans 'œuvre'

⇒ **före** [fœ:re] voor **höra** [hœ:ra] horen
öra [œ:ra] oor

kort [œ] kort aangehouden [œ:], ongeveer als in het Engels 'girl', maar iets korter

⇒ **dörr** [dœr] deur **förr** [fœr] vroeger
mörk [mœrk] donker

§5 Uitspraak van de medeklinkers

f h j l (vooral niet dik) **m n q w x** worden op dezelfde wijze uitgesproken als in het Nederlands

b wordt stemhebbend uitgesproken behalve voor **t**

⇒ **snabb** [snab] **snabbt** [snapt] vlug